

Elif
SHAFAK

Cum să rămâi lucid
într-o epocă a dezbinării

Traducere de
Adina Avramescu

POLIROM
2020

Elif Shafak, *How to Stay Sane in an Age of Division*

Copyright © 2020 by Elif Shafak

All rights reserved

© 2020 by Editura POLIROM,
pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/ sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

SHAFAK, ELIF

Cum să rămâi lucid într-o epocă a dezbinării /
Elif Shafak; trad. de Adina Avramescu. – Iași:
Polirom, 2020

ISBN 978-973-46-8320-8

I. Avramescu, Adina (trad.)

32

Printed in ROMANIA

Astăzi, narcisismul de grup este accelerat și totodată amplificat de social media și de comunicarea digitală. Captivi în galeriile șoapelor noastre, nu mai știm să ascultăm și cu atât mai puțin să învățăm. În public și în spațiile digitale deopotrivă, dezbatările nuanțate nu mai sunt bine-venite. În schimb, există certitudini care se bat cap în cap. Cel mai adesea,dezbatările din mass-media exacerbează aceste dualități. Pe ecranele televizoarelor sau pe YouTube vedem aproape zilnic oameni din tabere opuse care țipă și vorbesc unii peste alții. Ei nu se află acolo ca să asculte și nici ca să învețe. Sunt acolo pentru a demonstra, pentru a ține un discurs vehement, pentru a tuna și fulgera. Iar noi, noi spectatorii, cel mai adesea nu-i urmărim pentru a afla de la ei ceva nou – de obicei, doar vrem să vedem cum „omul nostru” îl bate pe „omul lor”.

Între timp, algoritmii stochează preferințele noastre, astfel că a doua

zi și în următoarele pot să ne alimenteze cu aceleași și aceleași mesaje, pe care însă le amplifică și le accentuează puțin câte puțin. Dacă, de exemplu, avem porniri antisemite, islamofobe, misogine sau homofobe, algoritmii ne prezintă tot mai mult conținut în același spirit, convingându-ne în permanentă că suspiciunile noastre sunt întemeiate, că sursa tuturor relelor sunt evreii, musulmanii, femeile sau homosexualii. Cu cât urmărim mai mult asemenea materiale, cu atât ne considerăm mai bine informați și mai la curent cu ce e nou. Adunăm în continuu „dovezi” și învingem în dezbatere polemice pretinsii inamici din mintea noastră. Ați observat cum indivizii obsedați de teoriile conspirației, care au tendința să jubileze de pe urma unor diatribe sau monologuri, caută să afle cât mai multe despre subiectul care îi posedă, chiar dacă majoritatea celor aflate sunt simple informații false sau filtrate pentru a fi în concordanță cu prejudecățile lor inițiale?

Faptul că, în mod sistematic, nu suntem auziți, susținuți și apreciați ne umple de nemultumire, iar suferința provocată de acest resentiment ne va transforma, probabil, în niște ascultători reticenți. Evident, asemenea ascultători nu sunt interesați să învețe. Vom interacționa tot mai puțin cu acele opinii și teorii care ne contrazic. Și va veni clipa când, pur și simplu, nu vom mai avea dialog cu toți cei care au opinii diferite de ale noastre. De ce am mai avea încredere în ei?

Când coexistența este subminată în acest fel, societățile devin extrem de polarizate și intens politizate, atente mereu „la cealaltă parte și la intențiile ei”. Democrația, care înseamnă înainte de toate compromis și negociere, soluționarea conflictelor și pluralism, un sistem de control reciproc și echilibru al puterilor, suferă de pe urma acestei tensiuni permanente și a antagonismului care tinde să escaladeze.

În societățile foarte divizate care au încetat să mai aprecieze diversitatea și și-au pierdut respectul față de pluralism, oponenții vor fi văzuți ca inamici, politicile încep să abunde în metafore belicoase și oricine gândește și vorbește diferit va fi etichetat drept „trădător”.

Nu este o coincidență că în întreaga lume demagogii autoritariști fac tot posibilul să incite și să inflameze polarizarea. Ei știu că vor avea doar beneficii de pe urma ei. Le place când divizarea, fricțiunile și excluderea socială reciprocă se intensifică. Le place când râul dintre „noi” și „ei” inundă malurile și ne desparte și mai mult, încât să nu ne mai putem vedea sau auzi unii pe alții peste vacarmul torrentului. Apele învolturate care ne acoperă vocile individuale și ne înăbușă istoriile personale sunt muzică pentru urechile agitatorilor politici. Nicicând nu este demagogul mai satisfăcut decât atunci când oameni din diferite medii comunică și empatizează

tot mai puțin unii cu ceilalți, când apreciem tot mai puțin natura noastră umană comună, când spațiile pe care le împărtăşim devin tot mai exclusiviste și mai restrânse.

Ești unul de-al nostru sau unul de-al lor?

Ești membru al grupului nostru sau ești un străin?

Asemenea întrebări apar tot mai frecvent în discursurile politice și în practicile noastre sociale, mai degrabă insinuate decât adresate direct, dar fără ca astfel să aibă mai puțină fortă. Este o situație care mă îngrijorează profund deoarece de-a lungul vieții mele m-am aflat în ambele ipostaze – atât ca membru al grupului, cât și ca străin.

*

M-am născut într-o țară (Franța), am crescut într-una diferită (Turcia) și

mi-am petrecut o bună parte a tinereții mele în alte țări (Spania și S.U.A.), iar azi sunt cetățeană a unei țări pe care o consider casa mea, patria pe care am adoptat-o (Marea Britanie). Însă locul în care mi-am petrecut cea mai mare parte a vieții, copilăria și maturitatea deopotrivă, este de fapt altul – e Țara Poveștilor. Iar pe acest tărâm vrăjit, unde cerul își schimbă culorile asemenea unui inel care îți indică starea de spirit și orice lucru îți vorbește cu propria sa voce, fie că e o piatră sau un munte, pe acest tărâm vast și divers, nu sunt granițe, nici pașapoarte sau poliție, nici garduri de sârmă ghimpată, și nici nu e nevoie de aşa ceva.

Întrebarea „de unde ești?” a fost întotdeauna importantă pentru mine și am simțit-o ca fiind una profund personală, dar și complicată. Multă vreme, a fost singura întrebare de care îmi era teamă ori de câte ori îmi era adresată.